

KÖZJÁTÉK

Emléklap az államszocializmus idején üldözött zeneszerzőinknek

A különböző mértékben és módokon félreállított (Geszler György, Járdányi Pál, Károlyi Pál, Vass Lajos; a csehszlovák állam területén Szíjjártó Jenő stb.), míg máskor egyenesen ellehetetlenített zeneszerzők (Lajtha László) mellett többeknek ennél is durvább bánásmód jutott osztályrészül az államszocializmus évtizedeiben (vagy már korábban, az azokhoz közvetve-közvetetten elvezető diktatórikus időszakokban); volt, akinek az életét is elvették. De több hangversenyző művész is megszenvedte ugyanezeket az esztendőket: elegendő Cziffra György vagy az erdélyi Erich Bergel börtönéveire utalnunk. Az alábbi lista az üldözött – jogfosztottá vált – zeneszerzőinkről bizonyára nem teljes, ámde néhányuknak így is emléket állíthatunk, számukra utólagos igazságot szorgálatva a magunk szerény eszközeivel.

Pazeller Jakab (1869. január 2. Baden bei Wien – 1957. szeptember 24. Budapest): katonakapitány, zeneszerző, 1906-tól haláláig Budapesten élt. Több színpadi és zenekari művet alkotott, legismertebb szerzeménye az 1903-ból származó, *Herkules-füldői emlék* címet viselő keringő. Világszerte játsszák, Giacomo Puccini maga dirigálta el egyik budapesti tartózkodása alkalmával. Pazellernek már az 1919-es vörösteror idején menekülnie kellett (Székesfehérvárott rejtőzött el), majd 1945-ben osztrák származása miatt megfosztották nyugdíjától és feketelistára került. Később a kitelepítéstől is csak idős életkora, illetve egészségi állapota mentette meg. Utolsó zeneszerzői munkája az 1956. évi szabadságharcunk emlékére a következő évben komponált nyitány volt *Freiheitsglocken* (*Szabadság-harangok*) címmel (Op. 212). Pazeller Jakabról lásd részletesebben az alábbi oldalakat: <http://www.pazeller.de/jakob-pazeller/biographie/?lang=en> és: <https://zene.hu/mazeszak/reszletek.php?id=9676>. Sajnálatosan idekiváncózó megjegyzés, hogy bár évekkel ezelőtt utcát neveztek el róla a főváros VIII. kerületében, a körülmények méltatlanok voltak (https://fovarosi.blog.hu/2011/04/30/utcanevek_4).

szinicsáki Fenczik István (1892. október 13. Nagylucska, Bereg vármegye – 1945. március 30. Ungvár): görögkatolikus pap, miniszter, karnagy, a *Kárpátaljai Ruszin Himnusz* zeneszerzője (lásd *Himnuszaink* című összeállításunkat a jelen lapszamban). A bécsi, majd a budapesti zeneakadémián tanult. Politikai okokból már a csehek le tartóztatták a harmincas évek közepén. Később Kárpátalja Magyarországhoz csatolása érdekében fejtett ki közéleti tevékenységet. 1939–45 között a magyar parlament tagja volt. A megszálló szovjethatalom kivégeztette (föbe lötték). Lásd róla a *Magyar Katolikus Lexikont*.

Ottó Ferenc (1904. október 26. Valkó – 1976. november 19. Gödöllő) Kodály Zoltán vezetésével végezte felsőfokú zeneszerzői tanulmányait (Zeneakadémia, 1926–31.). Személyes kapcsolatban állt József Attilával, a költő a komponista újszülött unokaöcs-

cse számára írta híres versét, az *Altatót* (a benne megörökített Gellér Balázsról lásd: <http://nol.hu/archivum/archiv-53177-37764>). Nyíró József szövegére keletkezett Ottó Ferenc *Júlia szép leány* című operája (bemutató: Budapest, Operaház, 1939). Később két ízben is bebörtönözték koholt politikai vádak alapján: először 1949–56 között, majd a hatvanas évek második felében, a *Pálos himnusz* – rendszerellenesnek minősített – szövegének megzenésítése miatt. Ez utóbbi mű keletkezéstörténetéről, valamint Ottó Ferenc pályájáról, munkásságáról is részletesen olvashatunk a világhálón: <http://www.nevpont.hu/view/11859>; <http://www.gereczhagyatek.hu/index.php/otto-ferenc-kottai> (benne a *Pálos himnusz* kéziratának részletei);

<http://www.terrorhaza.hu/hu/hir/2018-06-27-otto-ferenc-zeneszerzo-hagyateka-avaci-bortonevekbol>, lásd még róla a Magyar Életrajzi Lexikont és a Magyar Katolikus Lexikont.

Ottó Ferenc néhány további műve: három magyar mise (1967, 1970, 1971), *Mária-síralom* – oratórium (1941 vagy 1942), *Rákóczi-oratórium* (1974).

Werner Alajos (1905. július 14. Tiszakécske – 1978. november 8. Budapest): áldozópap (felszentelése: 1928), kántor, zenepedagógus, zeneszerző. 1946. január 10-én ő gyóntatta meg, majd kísért a vesztőhelyre Bárdossy László volt miniszterelnököt, akit az úgynevezett „népbíróság” ártatlanul halálra ítélt. Ötvenes évekbeli elbocsátása és hatósági zaklatások után háromszor is bebörtönözték Wernert – tiltott hitéleti tevékenysége miatt – a hatvanas évtized folyamán. Harmadik alkalommal Fogolykiváltó Boldogasszony tiszteletére írta meg a börtönben *Mercedes-miséjét*. Wernerről lásd részletesebben a *Magyar Életrajzi Lexikont*, a *Magyar Katolikus Lexikont*, valamint az alábbi oldalakat: <http://www.magyarKurir.hu/hirek/werner-alajos-eletrajza>; <https://www.magyarKurir.hu/hazai/http://www.magyarKurir.hu/hirek/hirek/mariaremeten-emlekeznek-meg-negyven-eve-elhunyt-werner-alajosrol>

baró Ghillány István (Eperjes, 1910. január 29. – Pozsony, 2012. július 14.) adatai az alábbi összeállítások alapján: *A (cseh)szlovákiai magyarok lexikona Csehszlovákia megalakulásától napjainkig* (<https://adatbank.sk/lexikon/ghillany-istvan-baro/>); *A cseh/szlovákiai magyar irodalom lexikona 1918–2004* (<http://mek.niif.hu/05200/05244/05244.pdf>); *Ki kicsoda Kassától–Prágáig?* (https://library.hungaricana.hu/hu/view/SOMORJA_ki_kicsoda_kassatol_pragaig/?pg=118&layout=s): Sátoraljaújhelyen érettségizett (1928), majd zeneszerzés szakon végzett az új bécsi konzervatóriumban. 1951. január 1-jén munkatáborba hurcolták, kiszabadulása után (1952) különböző városokban volt zenetanár, illetve zenekari zenész. 1973-ban Pozsonyban telepedett le. Több misét írt, amelyeket Felvidék-szerte ismernek és játszanak. Néhány további műve: *Szivárvány Branyiszko fölött* (szimfonikus költemény, 1953); *Vals Magiolato* (zongoramű, 1955); *Hajnalhasadás* (zenekari intermezzo, 1966); *Bártfai pletykás nők* (1969); *Bölcsődal* (1971); *Püspöki kutyácskák* (1995).

gróf Széchenyi Dénesné Sallay Stefánia (1913–2002): 1948 után elbocsátották állásából, majd kitelepítették. Lásd róla részletesebben Kassai István írását a jelen lapszámban.

páter Tamás Gergely Alajos (Öregcsertő, 1915. szeptember 18. – Budapest, 1967. augusztus 29.) ferences szerzetes, tanár, karnagy, zeneszerző. 1933-ban belépett

a Ferences rendbe, 1941-ben szentelték áldozópappá. Egyházzene szakot végzett és zeneszerzést is tanult a Zeneakadémián. Gyermek- és ifjúsági énekarok, zenekarok szervezője, vezetője volt évtizedeken át. Közpénzből fizetett pribékek 1951 májusában letartóztatták, előbb az Andrássy út 60.-ba, majd a kistarcsai internálótáborba hurcolták, és csak az év végén engedték szabadon. Az akkor elszenvedett bántalmazások vezettek egészségi állapotának megromlásához, majd korai halálához. 1952-ben az Állami Egyházügyi Hivatal törölte a Ferences rendből. Ugyanattól az évtől kezdve civil karnagyként oratorikus hangversenyeket adott fővárosi és vidéki templomokban az Operaház művészeinek közreműködésével. 1953-tól a szentendrei Ferences Gimnázium, 1959-től a budapesti Hittudományi Akadémia tanára volt. 1956. október 22-én[!] mutatta be együttesével *Nándorfehérvár 1456* című oratóriumát a Budapest-Belvárosi Főplébániatemplomban. A hatalmas sikert aratott alkotást további nagyszabású vokális művek követték. Tamás Gergely Alajosról lásd az alábbi oldalakat:

<http://vaciegyhazmegye.hu/hirek/1212/TAMAS-GERGELY-ALAJOS-%E2%80%93-A-MAJDNEM-ELFELEJTETT-FERENCES-ZENESZERZO.html>;

<https://www.jelujsag.hu/akit-kinzoja-is-alkotasra-inspiralt>;

<https://magnificat.ro/portal/index.php/hu/koezoes-ertekeink/13969-tamas-alajos-omf>. Előadás Tamás Gergely Alajos emlékére: <https://youtu.be/r8dYENpQA4Q>.

A *Nándorfehérvár 1456* oratórium „Hunyadi, bízzál” korálja: <https://youtu.be/pFgp-HaFTahE> és: <https://www.youtube.com/watch?v=8sBegCAA0JQ>. A komponista *Szent Ferenc Himnusza*, versszöveggel: https://youtu.be/EDZzafJf_I. Összefoglaló emlékcikk: <https://www.parlando.hu/2015/2015-6/Tamas-Gergely-Alajos.htm>, az alábbi mondattal annak végén: „Fontos! Kovács Márta – Tamás Gergely Alajos unokahúga – a Mester jogutódjaként minden művének (hanganyag és kotta) ingyenes és szabad felhasználású közzétételéhez hálás köszönettel hozzájárul.”

HUNYADI BÍZZÁL

Részlet a "Nándorfehérvár 1456" c. oratóriumból

Tamás Alajos
(1915 – 1967)

S. (f)

1. Hu - nya di biz - zál a nép mel - let - ted áll!
2. Ve - zesd a né - pet, csak ő - ben - ne higgy!
3. Krisz - tus ki - rá - lyunk vi - téz baj - no - kát.

A. (f)

T. (f)

Hu - nya - di biz - zál a nép mel - let - ted áll!
Ve - zesd a né - pet, csak ő - ben - ne higgy!
Krisz - tus ki - rá - lyunk vi - téz baj - no - kát.

B.